

Azərbaycan və Hələç Türküsü'çä Matal

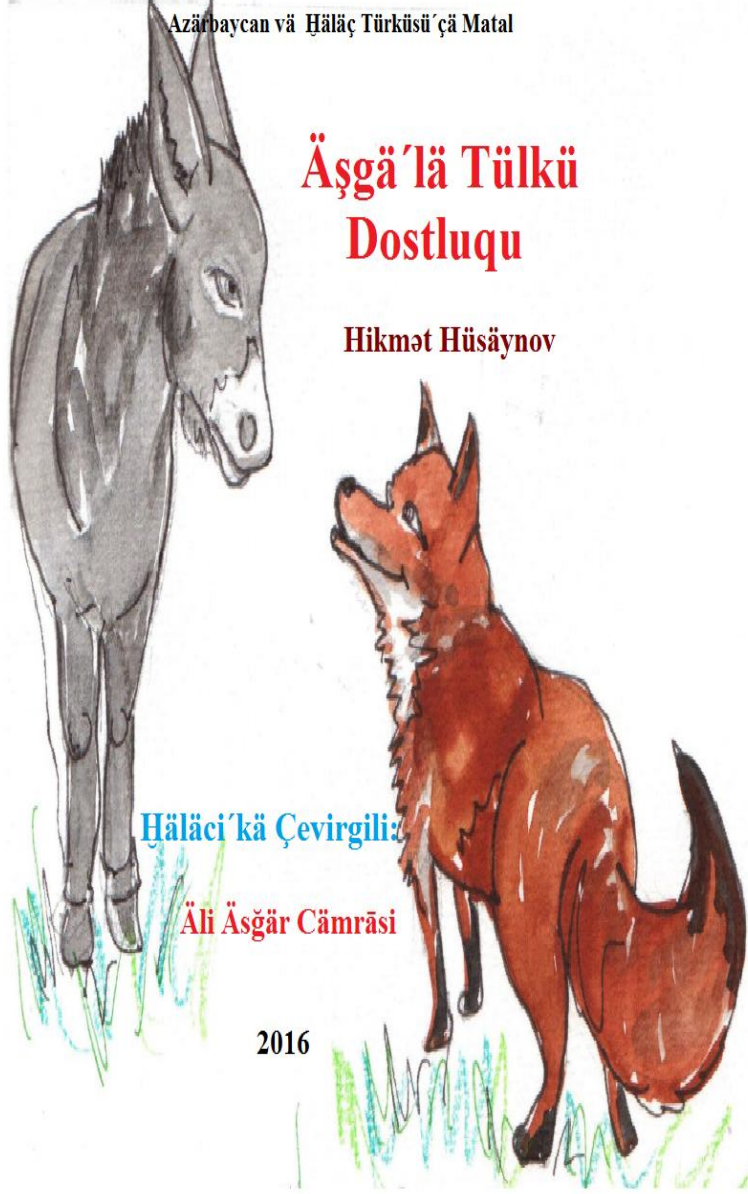
Äşgä'lä Tülkü Dostluqu

Hikmət Hüsəynov

Hələci'kä Çevirgili:

Äli Äşgär Cämräsi

2016



آذربایجان و خلع تۆرکجه سینده ناغیل

ائششکه له تۆلکۆنۆن

دوستلوغو

حکمت حسین اف

اشگه له تۆلکۆ دوستلوقو

خلجي که چئویرگیلی:

علی اصغر جمراسی

2016



بوكتاب تقدیم اولتا:

تەیرلیغ نەمە؛

رحمت لیك ھاوول باباما؛

و

صبیر تاشې شهید لالاما

ترکی خلیجی متون خوانی آسان جدول

۱. جدول واک نگاری

معادل حروف لاتین			مثال	نشانه‌های واکه‌های خلیجی
latin Halaç	IPA	örnäk		
A,a/Ā,ā	/ɑ/,/a/	ālīmla,hat	آلوملا(سیب)،هات(اسب)	آ، ا
Ä,ä/Ā,ā	/æ/	äl,bār	ال(دست)،به‌ر(رفتار)	ا، ە، ە، ع
Ä,ä/Ē,ē	/ā/	ām,ēnā	ائم(شلوار)،ائنه(پایین)	ا، ُ، ئ، ئه
İ,i/Î,î	/i/	inäk,îdā	اینک(گاو)،ایده(سجده)	ای، ی و(ای کشیده)
I,ı	/u/	bacı,yılan	باجی(خواهر)،ییلان(مار)	ا، ې، ې
O,o/Ö,ö	/o/	toq,yōq	توق(سیر)،یوق(نیست)	او، ۇ، ۇ(او کشیده)
Ö,ö/Ō,ō	/ø/,œ/	söz,tört	سۆز(سخن)،تۆورت(چهار)	او، ۇ، ۇ(او کشیده)
U,u/Ū,ū	/u//u/	tuz,pül	توز(نمک)،پؤل	او، ۇ، ۇ(او کشیده)
Ü,ü/Ū,ū	/y/	kül,tün	کؤل(خاکستر)،تۆن(گور)	او، ۇ، ۇ(او کشیده)
İ,î	/ɪ/	käldikî	کلدیکئی(آمدنی)،واردوقئی	ئ(درپایان افعال قیدی)

۲. جدول آواک نگاری(صامت‌ها)

معادل حروف لاتین			مثال	نشانه‌های آواک‌های خلیجی
latin Halaç	IPA	örnäk		
B,b	/b/	būzuq	بۇزوق(ساز دهنی)	ب / ب / ب
P,p	/p/	pūş	پۇش(خس)	پ / پ / پ
T,t	/t/	tük	تۆک	ت / ت / ت
T,t	/t/	tārāf	طرف	ط / ط - ط
s	/s/	äsär	اثر	ث / ث / ث
C,c	/dʒ/	can	جان	ج / ج / ج
Ç,ç	/tʃ/	çān	چان(خرمنکوب)	چ / چ / چ

H,h	/h/	hāl	حال	ح / ح / ح / ح
H,h	/h/	hār	هر	ه / ه / ه / ه
Ĥ,ĥ	/x/	ĥalq	خالق	خ / خ / خ / خ
D,d	/d/	dik	دیک (راست)	د / د
R,r	/r/	ram	رام	ر / ر
J,j	/ʒ/	jala	ژاله	ژ / ژ
S,s	/s/	sārin	سرین (خنک)	س / س / س / س
Ş,ş	/ʃ/	şaq	شاق (سفت)	ش / ش / ش / ش
S,s	/s/	sāf	صاف	ص / ص / ص / ص
Z,z	/z/	zavq	ذاوق (ذوق)	ذ / ذ
Z,z	/z/	zīq	زېق (پر)	ز / ز
Z,z	/z/	zāmin	ضامن	ض / ض / ض / ض
Z,z	/z/	zūlm	ظلم	ظ / ظ / ظ / ظ
F,f	/f/	fārik	فریک	ف / ف / ف / ف
Ğ,ğ	/ɣ/	bağ,boğa	باغ، بوغا (گاؤ نر)	غ / غ / غ / غ
Ğ,ğ	/ɣ/ / G/	ğīz,qiğ	قېز، قېق* (فضله گوسفند)	ق / ق* (صدایی میان ق و خ)
G,g	/g/	gādā	گه ده	گ / گ / گ / گ
Q,q	/q/	qaş	قاش (ابرو)	ق / ق / ق / ق
K,k	/k/	kāsik	کسیک (لباس)	ک / ک / ک / ک
L,l	/l/	lāl/āl	لال، آل	ل / ل / ل / ل
M,n	/m/	mān	من	م / م / م / م
N,n	/n/	nānā	ننه	ن / ن / ن / ن
yn=ñ	/ɲ/	sāniñ,kēŋg	سنيڭ، کنيگ (گشاد)	يڭ (شبه غنه)
V,v	/v/	vaft	وافت (آهسته)	و / و
Y,y	/j/	yār	يئر	ي / ي / ي / ي

Azəri türkcəsində:

Bir var idi, bir yox idi, bir kişi var idi.

O hər gün gedib meşədən çır-çırıpı yığıb Eşşəyə yüklər və aparıb bazarda satardı.

Kişi çox zalım, həm də acgöz idi. Eşşəyi o qədər yüklərdi ki, heyvanın beli yağır olmuşdu. Yazıq heyvan kişinin əlindən cana doymuşdu.

Bir gün yenə kişi meşədə çırpı qırırdı, eşşəyi də buraxmşdı otlamağa.

Xələc Türkcəsində:

Bī vār artı, bī yoq artı. bī hār vār ārtı.

U kündā var'artı cāngāldā çir-çimiç yığmış Äşgākā yüklir ārti vā yētir ārti bā'zarça satār artı.

U hār heyli zalum, hām dāq közüāç bī ādam ārtı. Äşgāy oqqadır yüklir ārti ki hēyvaniñ bēli āyillārti. yazıq hēyvān, hāriñ ālindā tāngkā kālmiş, canında toq olmuşdu.

Bī kün händā hār cāngāl'çā çir-çimiç yığār'ārti, āşgāy dāq salmışdı otlamaq'qa.

بی وار آرتی، بی یوق آرتی. بی هر وار آرتی،

او کۆنده وارر آرتی جنگلده چیر - چیمیق ییغمیش اشگه که یۆکلیر آرتی و یئتیر
لُرتی بازارچا ساتار آرتی.

او هر، خئیلی ظالم هم دق کۆزۆ آچ بی آدام آرتی. اشکه ی اوققادیر یۆکلیر

آرتی کی، حیوانیڭ بئلی اییل لرتی. یازیق حیوان، هریڭ، الینده تنگه کلیمیش

جانبندا تۆق اؤمؤشتی .

۱. در لهجه خلجی تلخاب، پسوند گذشته نقلی بشکل « -آتتی/atti » تلفظ می شود اما در اغلب لهجه های خلج بشکل آرتی / artı و ما در این نوشتار اصل را به اصالت گذاشته از پسوند « آرتی و ارتی/ärti استفاده کرده ایم .

بى كۆن ھندە ھەر، جىڭل چە چىر-چىمىق يىغراۋىتى، اشكەى دىق سالىمېشدى
اوتلىر اۋرتى.

Azəri türkcəsində:

Kişi, çırpı qıra-qıra bir az eşşəkdən uzaqlaşmışdı. elə bu vaxt
bir ac tülkü öz-özünə fikirləşdi ki, nə kələk qurum ki,
toyuqdan, cücədən ələ keçirim.

Birdən eşşəyi tək görüb, ona yaxınlaşıb, dedi:

- bu nə gündür düşübsən? Gecə-gündüz dalında çırpı
daşımaqdan belin yağır olub.

EƏşşək dedi:

- Tülkü lələ, nə eyləyim, məndən olsa işləməyəm, amma
sahibim əl çəkmiş, işlədir.

Xələc Türkcəsində:

Hər, çir-çimiç qirə qirə bî haz aşgä'dä haralanmış'tı/artı. āna
bu vaht bî aç tülkü öz-özü'lä fikirləşir ärti ki , nā'sä käläki
vurdum ki, kitik'dä, farik'dä älkä hitikālim.

U bîdä aşgäy yalguz körmüş una yovuqlaştı/qolaylaştı, haydı:

- nā bu kün'kā tüşmüş'āñ? kēçä – kündüz dalıñ'ça çir-çimiç
yetmäkdä bēliñ bükülmüş äyri olmuş'ār.

Äşgä haydı:

- Tülkü lala, nābār ētdim mändi'lä oluğa işlāmām, āmma
ōydüm, sahābum āl çäkmor işlätiyor.

ھەر، چىر-چىمىق قىرە قىرە بى ھاز اشگەدە ھارالانمېشتى. آنا بو واخت بى

آچ تۆلكۆ اۋ-اۋزۆلە فىكرلىشىپ اۋرتى كى، نە سە كلكى ووردوم كى، كىتىك دە

، فىرىك دە الكە ھىتى كەلىم. او بىدە اشكەى يالغوز كۆرمۈش اونا

يۈۈۋۇقلاشتى/قولايلاشتى، ھايدى:

- نە بۇ كۆنكە تۈشمۈشە يىڭ؟ كىچە - كۆندۈز دالېنچا چىر-چىمىق يىتمىدە

بىلىڭ بۆكۈلمۈش، ايرى اۋلموش آر.

اشكە ھايدى:

- تۆلكۆ لالا، نېمىراتتىدىم^۲ مندىلە اولۇقا ايشلەمم، آما اۆيدوم و صاحبوم ال چىكمۇر ايشلەتتېيور.

Azəri türkcəsində:

Tülkü dedi:

- nə verəsən səni onun əlindən qurtarıb aparım meşəyə, kef çəkib dövrən sürək, nəseni yükləsinlər, nə də belin yağır olsun.

Eşşək dedi:

- nə istəsən.

Tülkü dedi:

- onda şərtim budur ki, gərək mənə beş- on toyuq verəsən.

Eşşək dedi:

- ay tülkü, mən toyuğu necə tutub sənə verim?

Xəlc Türkcəsində:

Tülkü haydı:

- nā'sā vēriḡ sāni unıḡ əlində qurtarmış cängälkä yētivägäm, ò`da kēf ētmış ruzugār kăçäriğäḡ, nā sāni yüklēgälär nā dāq bēliḡ äyilipägä.

Äşgä haydı:

- hār nāsā hişēyğäḡ.

Tülkü haydı:

- onağıça şartım bular ki, kārāk mănä bēş-on kitik vēriğäḡ.

Äşgä haydı:

- äy tülkü, măn kitiki năcür turalum sänä vērdim?

تۆلكۆ هايدي:

- نەسە وئريڭ سنى اونويڭ اليندە قورتارمېش جىڭل كە يىتتېوگەم، اۇدا كىف ائتمىش ھاوول روزگار كچەري گەيڭ، نە سنى يۆكلىي گەلر نە دق بئلىڭ ايىلى- پەگە.

اشگە هايدي :

- ھر نەسە ھېشى گەيگە.

تۆلكۆ ھايدى:

- اۇناغې چا شرطيم بولار كي، كرەك منە بئش - اون كيتيك وئريگەيگە.

اشكە ھايدى: اي تۆلكۆ من كيتيكي نەجۆر توتالوم سەنە وئردىم.

Azəri türkcəsində:

Tülkü dedi:

- onun yolu lap asandı. Toyuqlar mənə görün kimi qorxudan qaçəb gizlənilər, amma səndən qorxmayıb yan yörəndə

hərlənirlər ,bilirlər ki, toyuq yeyən deilsən.

Sən onları aldat ki, bu yaxında çoxlu dən yeri bilirəm, gəlin gedək sizə göstərim.

Bu adla toyuqları söhbətə tuta-tuta çıxart kəndin qərağına.

Mən oralarda pusquda duraram. Elə ki, yanımdan keçdilər, hücum eyləyib hamısının başını üzərəm,

Xələc Türkcəsində:

Tülkü haydı:

- unıñ yolu heyli rahat'ar. kitiklər mənə kördük'də qorquda tüzmiş kē'şiniyollar, āmma sändä qorqmollar dāvri-päriñçä hāşäläniyorlar. biliyollar ki, kitik yēgili dağayn sän.

Sän ulları allatı ki, bu yovuq(qolay)ça heyli dān olqulu yer biliyorum, yēkāñ varaq sizkā körsättdim.

Bu baraça kitikläri söhbätkä tuta-tuta ulları hīpi baluqıñ qıraq'ıya.män ullar'ça kāmın ētām (pusuq quram). u vaht ki, yanımda kaçdilär,gücürämiş varısîñ/kollusîñ tutam boşlarîñ üzäm.

تۆلكۆ ھايدى:

- اونويگ يولو خئيلي راحت آر. كيتيك لر مني كۆردۆكدە قۇرقودا تزميش

كئشىني يوللار، آما سەندە قۇرقمۇلار دورى - پرىگ چە ھشەلەني يوللار. بيلي

يوللار كي، كيتيك يىگىلى داق آيىڭ سىن. سىن اوللارې آللاتې كي، بو يۈۈۋۇقچا^۳
خىيلى دان اولقولو يىر بىلى يوروم، يىكەيىڭ وراق سىزكە كۆرسىتىم. بو باراچا
كيتىك لىرى صىبىت كە توتا-توتا اوللارې ھىيى بالوقىڭ قىراقىيە. مىن اوللارچا
كىمىن ائىتم/پوسوق قورام. او واخىت كي، يانېمدا كچىدىلر، گۆجورمىش
واربىيىڭ /كوللوسىڭ توتام بۇشلارنىڭ اۈزەم.

Azəri türkcəsində:

sonra sənə elə bir kələk öyrədərəm ki, sahibin öz xoşu ilə
səni açıb buraxar, sən də gələrsən yanıma, gedib meşədə bir
yerdə qalarıq.

Tülkünün sözləri eşşəyin ağına batdı. Elə səhərisi gün gedib,
beş on toyuğu aldadıb, tülkünün yanına gətirdi.

Tülkü pusuqdan çıxıb toyuqların hamısını boğdu. Bir ikisini
yedi, qalanını da saxladı o biri günə.

Tülkü üzünü eşşəyə tutub dedi:

-Sən verdiyin vədinə əməl elədin. İndi mən də öz vədimi
yerinə yetirərəm.

Xələc Türkcəsində:

o çağlan sənə bî numara örgätim ki, öydün (sahabîñ) öz
äli'lä sənî hāçmıış salar yēziq, sän däq kälîñ yanıma varımız
cängäl'ça bî yerça qalımız.

Tülkiñ sözläri äşgäy mēyn'iyä yordu. āna sēbisi kün vardı,
bēç - on kitiki āllatdı , tülkü yan'ıya kälitdi.

Tülkü pusuqda(kämindä) hündi kitikläriñ komasîñ boğdu.
bî äkkisîñ yēdi, qaldıqîñ daq saqladı u bîsi kün'kä.

Tülkü yüzîñ äşgäkä täräf tutmuş haydı:

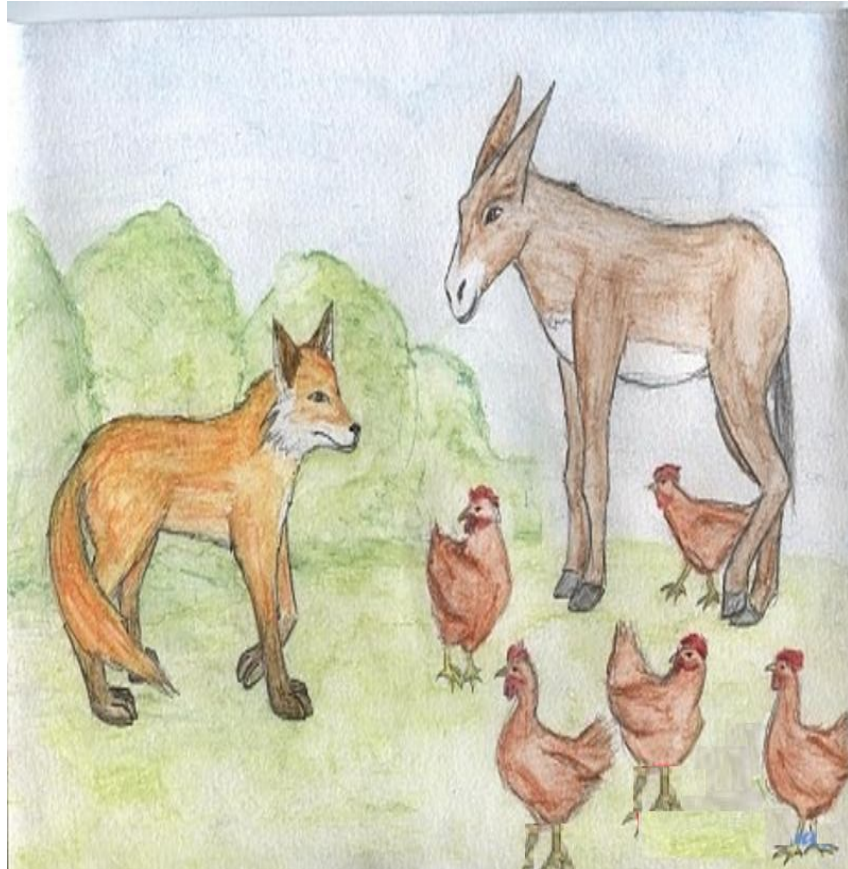
- Sän vērdikiñ sözkä ämäl ētdiñ, tēmi män däq öz sözüümü
yeriyä yētğärim.

اۈچاقىلان، سىنە بى نۇمرا^۴ اۈرگىتىم كي، اۋىدۇيىڭ اۈز الى لە سىنى ھاجمېش

۳. در لهجه خلجى تلخاب يوووق(نزديك) و برخى از روستاهای آشتيان قولای/qolay گفته مى شود.

۴. کلک käläk. ھوققا، حيله، فن

سالار يئىقە، سىن دىق كىلىڭ يانېما وارېموز جىڭلچە بى يىرچە قالېمېز.
 تۆلكىڭ سۆزلىرى اشگەى مېنىئە يوردو. آنا سىبى سى كۆن واردې، بىش-اون
 كىتىكى آلاتدې، تۆلكى يانىئە كىلتىدى.
 تۆلكۆ پوسوقدا (كىمىندە) ھۆندى كىتىك لىرىڭ كۇماماسىڭ بوغدو. بى اكي
 سىڭ يىدى، قالدېقنىڭ داق ساقلا دې او بىسى كۆن كە.
 تۆلكۆ يۆزىڭ اشگە كە طرف توتوموش ھايدې:
 - سىن وئردىكىڭ سۆزكە عمل ائىدىڭ، تىمى مىن دىق اۋز سۆزۆمۆ يىرىئە
 يىتگىرىم.



Azəri türkcəsində:

Sən özünü vur naxoşluğa, sahibin nə qədər döysə də, tövlədən çıxça, başla Hıqqılamağa ki, ay ölürəm, mənə dəyməyin. Üç- dörd gün belə zarılda. axırda sahibin görəcək ki, sən ölürsən, açıb Boraxacaq, onda gələrsən, yanıma.

Həmin gündən eşşək tülkü dediyi kimi özünü vurdu naxoşluğa.

Kişi baxıb gördü ki, eşşək ölsə, onun cəmdəyini aparıb ata bilməyəcək, Tövlədə qalıb iy aləmi basacaq. Gəlib eşşəgi itəliyə itəliyə zorla küçəyə çıxartdı. Qapını bağlayıb evinə girdi.

Xələc Türkcəsində:

Sən özüyü vuru mārızçılığa, sahābırī hār noqard tūdū dāq, tāvlādā hūnmā, boşl'ey hiqqillāmā'kā ki, āy hōlorum, mānā toqunmayn. üç- törd kün munağı zārī, āhırça öydüh kör'ār ki, sən hōlorī ēşiki haç'ar sāni taşqar yük'ār, o çağlan sən kālīh yanıma.

Āna u kün'dā āşgā, tülkü haydıqı vāra tārpāndi özīh vurdu naḥoşluq'qa.

Hār,vaqtı kördü ki,āgār āşgā hōlūpāgā unīh canazasīh taşqar yükā-bilmāz,o çağlan tāvlācā qalmış poḥsum -poḥsum çāk'ār yidi ālāmi kötūr'ār. hār kāldi āşgāy yitāl'ēy yitāl'ēy küc'lā kuça'qa hīdi ēşiki örtüdi bākitdi-yu hāv'iyā kīrdi.

سن اۆزۆيۆ وۇرو مريض چيليك گە صاحيبك ھر نوڧارد تۆدۆ دق، ٲوله دە
ھۆنمە بۆشلئى ھيقيقيلمەكە كي، اي ھۆلۈروم، منە توقونمايڭ. اۆچ- تۇرت
كۆن موناغى زارى آخېرچا كۇرار كي، سن ھۆلۈريڭ انشيكى ھاچار سنى تاشقار
يۆكر، او چاق لان سن كليڭ منيم يانېما.

آنا او كۆندە اشگە، تۆلكۆ ھايدىقى وارا، ترپىدى اۆزىڭ ووردو ناخوشلوققا.
ھر، واقتى كۇردۆ كي، اگر اشگە ھۆلۈپەگە اونىڭ جنازاسىڭ تاشقار يۆكە
بىلمز او چاق لان ٲولهچە قالمېش پۇخسوم پۇخسوم چكر يىدى عالمى كۇتۇرار.

هر، كلدي اشگه ي يته لئي يته لئي كۆچ له كوچاقا هيدي، انشيك ي اؤرتدي
بكيدي و هوينه كي ردي.



Azəri türkcəsində:

Eşşək bir o tərəfə, bir bu tərəfə, boylanıb gördü heç kim yox dur. Qaç- qaça gəldi tülkünün yanına.

Eşşək tülkünün kələyinin baş tutduğunu söyləyib, ondan razılıq elədi. Sonra hər ikisi şirin söhbət eləyə - eləyə meşəyə getdilər. Bir də gördülər ki, bir şir nərə çəkib bunlara tərəf gəlir. şirin nərəsi meşəyə səs salmışdı. Eşşəyin canına vəvələ düşdü.

Tülküyə dedi:

Elə bizimki də buracan imiş. Bu saat şir ikimizi də parçalayacaq.

Xəlc Türkcəsində:

Äşgä bî u yānı, bî bu yānı boyladı kördü heç kim yoq'ār. tüzä tüzä kälde tülkü yan'ıya.

Äşgä tülkiñ käläki kār ētmäsîñ haymış, unda razı olmaqîñ biltirdi. o çağlan hər äkkisi şirin danışaq ētä-ētä cängäl'kâ kirdilər. bî dâq kördülär ki, bî şēr nā'rä çäkä-çäkä bullar'qa täräf kälitor. şerin nā'räsi cängäli çandımış artı.

Äşgäy can'ıya qorqu yoedu, Tülkü'kâ haydı:

- Ana bizimki dâq bō'ra-qata mış .tēmi şēr äkkimizi dâq pallir/yirtär.

اشگه بى اويانى بى بو ياني بويلادي، كوردى هئچ كيم يوق آر. تزه- تزه
كلدي تۆلكۆ يانيئه.

اشگه تۆلكيڭ كلكي كار ائتمهسيڭ هايمةش،اوندا راضي اولماقئڭ بيلتيردي.
او چاقلان هر اككي سي شيرين دانېشاق ائته- ائته جنگل كه كيڭدي لر. بى دق
كوردۇلر كي، بى شئر نعره چكميش بوللارقا طرف كلي بور. شئريڭ نعره سي
جنگلي چاندېمېش آرتې.

اشگه ى جانيئه قورقو يوردو، تۆلكۆكه هايدي:

- آنا بيزيم كي دق بۇراقاتا مېش. تئمي شئر اككي ميزي دق پاللير/ييرتر.

Azəri türkcəsində:

Tülkü dedi:

- Nə qədər ki, mən yanıdayam qorxma, sənə ölüm yoxdur.
Sən indi mən deyəni elə: nə ki gücün var, bərkdən anqır.
Sənin səsin şirinkindən gurdur. o sənin səsinə eşidəndə
fikirləşəcək ki, səsi belə bərk olanın yəqin gücündə çox olar.
O da səndən qorxacaq. Sonrası ilə işin yoxdu. Mən hamısını
düzəldərəm.

Eşşək gücü gəldikcə bərkdən bir-iki ağız anqırdı, səs meşəni
götürdü.

Xələc Türkcəsində:

Tülkü haydı:

- O'raqata ki mən səniñ yanınçam qorqıñ olmata, sənə hölüm
yoq'ar.

Sən tēmi mən haydıqum ēti: hərnə ki küciñ vār, yiği bī azzad
bärk hangur'ey .

Səniñ səsiñ şērkində ucarı. u temkəta āşgā səsi ēşitmədik,
səniñ səsiñyi ē'şitdiki fikirləşsə kārək ki, səsi monağı bärk
olqulıñ hātmən kücü daq heyli olur. oça u daq sändə qorq'ar
u yanında səniñ işiñ olmata. mən kōmasiñ /varisiñ qāyirām
mizan ētām .

Äşgāy o'raqata ki, kücü vār artı azzad bärk bī-ākki ağız
hangurdu, säs cängäli bastı kötürdü.

تۆلكۆ ھايدې:

- اورا قاتاكي، من سنيڭ يانېڭ چام قورقيڭ اولماتا، سەنە ھۆلۈم يۇقار.

سەن تەمى مەن ھايدېقۇم ائتي: ھەرنە كى كۆچچىڭ وار، يىغى بى آرزاد برك
ھانگېرى. سنيڭ سسيڭ شىرىنكىندە اوجارى. او تەمكتا اشگە سسي انشىتمە
دىك، سنيڭ سسيڭي انشىدىكى فيكىرلەشسە كرەك كى، سسي موناغى برك
اولقولىڭ حكمەن كۆچۇ دق خىلى اولور. او چا، او داق سەندە قورقار. اويانېندا
سنيڭ ايشيڭ اوماتا، مەن كۆماسيڭ/واري سىڭ قەيىرم ميزان ائتم.

- اشگەى اوراقاتا كي، كۆچۈ وار آرتې آرزاد برک بى اكي اغېز هانگوردو،
سس جنگلي باستې كۆتۆردى.

Azəri türkcəsində:

Şir eşşəyin səsinə eşidən kimi öz- özünə dedi:

- elə bilirdim ki, mənim səşəmdən gur səş yoxdu.

Gör bunun səşə belə olanda, özü nə qüvvədə olar?

Şir bu fikirlə geri qayıtmaq istədi. Birdən eşşəklə qabaqlaşdı.

Şir eşşək görməmişdi deyə, ona təəccüblə baxırdı. Özü də bir az ürəyinə qorxu düşmüşdü. Eşşək də qorxudan tir-tir əsirdi.

Şir onun əsdiyini görüb dedi:

- ey qüvvətli heyvan, nə üçün əsirsən, yoxsa qorxursan?

Xələc Türkcəsində:

Şēr āşgāh sāsīh ēşitmā'çā öz- öz'iyā haydı:

- onağı bil'lärtim ki,mānim sāsımdā azzad,yoğun sās yoq'ār.

kör muñ sāsı monağı olduq'ıya , özü nā'bār quvatluğ olur?

Şēr bu fikirlə hişādi hağa holunupa'ğa, bidā āşgā'ka tuş kaldı bilā yüzbäyüz oldılar .

Şēr tēmikā ta āşgā körmädik ārti, una mā'nla vaqatır,özünüñ dāq bī haz canıya qorqu tüşmüşārti. Āşgā dāq qorquda titir – titir çākār'ārti. Şēr unıñ titirāmāsīh körmüş haydı:

- äy quvatlıg heyvān , nā'sākā onağı titirorıñ, omağa sän qorqorıyn?

شەر اشگەيگ سسيگ انشيتمهچه اؤز اؤزيته هايدي:

- اوناغي يىل لرتيم كي، منيم سسيمده آزاد و يوغون سس يوق آر، كۆر مونىگ

سسي موناغي اولدوقى، اؤزۆ نېەر قوواتلوق اولور؟

شەر بو فيكىرلە هيشەدي هاغا هولونوپاغا، بىدە اشگەكە توش كلدي بىلە يۆز

بە يۆز اولدولار.

شەر تىمي كەتا اشگە كۆرمەديك ارتي، اونا معنلە واقارتير، اؤزۇنىگ دق بى

هاز جانيئە قورقو تۆشمۆش ارتي، اشگە دق قورقودا تيتير تيتير چكر ارتي.

شۇ اونيڭ تىتىرەمە سىڭ كۆرمۆش ھايدې :
 - اي قوواتلوق حيوان، نەسەكە اوناغې تىتىرورېڭ؟ اوماڭا سن قورقورېڭ؟



Azəri türkcəsində:

Eşşək söz tapa bilmirdi ki nə desin. Tülkü böyründə gizlən-mişdi. Gördü işlərin üstü açılsa, şir hər ikisini parçalayacaq. Odur ki, dadi:

- şir qardaş ,sən yer üzündəki heyvanların qüvvətlisi, böyüyü sən, bu da yer altındakı heyvanların. Bu dünyaya bələd deyil deyə, mənə özünə bələdçi götürüb.

Qaldı onun əsməyinə, o qorxusundan deyil, qəzəbindəndir. O qəzəblənib ki, bu kimdi ki, mənim qabağıma çıxıb? istəyir səni parçalasın, amma yazığı gəlir.

Xələc Türkcəsində:

Äşgä söz bulu-bilmäz ärti ki näsä hayığa. Tülkü yanı'ça kēşinmişdi.

Tülkü kördi işlərin üstü haçılupağa “ yükü purlur”, şēr hər äkkisinä daq yirtär. ular ki, haydı:

- Şēr lāla ,sän yēr yüzü'cäki, heyvānlarnı quvatluğu və bidikirsän bu daq yer astı'çakı, heyvānlarnı. budünya'qa bäläd dağ'ār, una körä mäne öz'iyä bälädçi şamış. unı titirämäsi ,qorqusun'da dağ'ār, bälki qēyzindä və qāzäbin dā'ri.

U qāzäblänmiş ki, bu kim'är ki, mänim öngümä hünmüş'är? hişeyyor sänı palligä ämma hēfliki və rähmi käliyor.

اشگه سۆز بولماز آرتي كي، نه سه هايغا. تۆلكۆ ياني چا كئشين ميشدي.

تۆلكۆ كۆردى ايش لريگ اۆستۆ هاچېلويپا «يۆكۆ پورتولير»، او چا شئر هر

اككي سينگ دق ييرتر. اولار كي، هايدي:

- شئر لالا، سن يئر يۆزۆچه كي حيوان لاريگ قوواتلوغو و بيدىكي رسه يگ،

بو داق يئر آستېچاكي، حيوان لاريگ. بو دونياقا بلد داق آر، اونا كۆره مني اۆز يئە

بلدجي شامېش. اونىگ تيتيره مەسي، قورقوسوندا داق آر، بلكي غيظ و غضبىندە

ري. او غضب لنميش كي، بو كيمەر كي، منيم اؤنگۆمە ھۆنميش آر؟

هيشي يور سني پاللي گە، آmma خئفليكي و رحمي كلي يور.

Azəri türkcəsində:

Tülkü bu sözləri deyib, eşşəyə göz vurdu ki, indi özünü toxdat.

Şir tülküdən bu sözləri eşidən kimi irəli yeriyib eşşəyə təzim elədi, onda üzr istədi ki, bağışla, tanımaməşam.

Eşşək anladı ki, şir bunu qüvvətli heyvan bilib qorxmışdır. Odur ki, bir az ürəklənib, soruşdu:

- de görüm, sən mənə qulluq eləmək istəyisən, ya yox?

Şir dedi:

- bəli, elə mən də gəlmişəm sənə qulluq eləyəm.

Xələc Türkcəsində:

Tülkü bu sözləri haymış, aşgä'kä köz ətđi ki, tēmi sän bi haz öziñi yiğıştiri.

Şēr tülkü'dä bu sözləri eşit'mäzäkän ilgär kälđi, aşgä'kä tã'zim ətmiş, unda üzür hişädi ki, bağışl'ey tanımadıqam sänı.

Äşgä anğladı ki, şēr unu quvatlıg heyvān bilmiş qorqmuşartı. u lar ki, bī haz öziyā cürgāt vērđi o ça soruştu:

- hayı kōm/kördüm, sän mănä qulluq ətmək hişiyorıñ ya na?

Şēr haydı:

- bāli ki hişorum, āna mān kälmişām sänä qulluq ətigām.

تۆلكۆ بو سۆزلري هايىمېش، اشگه كه كۆز ائتدي كي، تمي سن بى ھاز

اۆزيگي ييغىشتيري.

شēr تۆلكۆدە بو سۆزلري انشيتمەزە كن ايلگر كلدي، اشگه كه تعظيم ائتميش

اوندا عذر هيشه دي كي، باغېشلى من تانېمادي قام سني.

اشگه آنگلادې كي، شēr اونو قوواتلوق حيوان بيلميش قورقمېش آرتي،

اولار كي، بى ھاز اۆزيئە جۆرگت وئردى اوچا سوروشتو:

- هايي كۆم(كۆردۆم)، سن منە قوللوق ائتمك هيشي يورويك يا نا؟

شēr هايدي:

- بلي كي هيشوروم، آنا من كلميشم سنے قوللوق ائتيگم.

Azəri türkcəsində:

Eşşək dedi:

- yaxşı bu gündən səni özümə nökar götürdüm.

Ancaq nəbadə mənim işimə qarışib, sözümdən çıxasan, onda dərinə saman təpərəm ha!

Şir yenə baş əyib söz verdi ki, ölənəcən ona qulluq edəcək. Həmənin gündən şir, eşşək və tülkü üçü də bir yerdə gəzib dolandılar.

Şir qurddan – quşdan tapıb gətirirdi, yağlı yerindən də tülküyə verirdi.

Eşşək də otdan – alaqdan yeyib dolanırdı.

Xəlc Türkcəsində:

Äşgä haydı:

- havul'ar, män bēyin'dä säni özümä nökar ētorum. āmma o'mağa mänim îşimä qarışmış sözümdä hü'nākägāñ,u vaht täriñyā şişir täpäm a!

Şēr händä boş äymiş söz vērdi ki,hölgür'kāta una qulluq ētsä kārāk.āna u kündä şēr-o, äşgä-yu tülkü üçü dāq bilä bī yer'çä kazarartilär-o tolqan'nartılar .

Şēr bēri'dä ,quşda şikār ētmiş kälir arti, yağlıg yērindä tülkü kâ vērri arti.

Äşgä dāq otda yüncuğada yemiş tolqan'nartı.

اشگه هايدي:

- هاوول آر، من بئین ده سنی اوزومه نوکر ائتوروم. آما اوماغا منیم ایشیمه قاربشمېش سوزومده هونکه گه یځ، او وخت تريځه شیشیر تپه م آ!. شتر هنده بوش ایمیش سوز وئردی کی، هولگورکه تا اونا قوللوق ائتسه کره ک. آنا او کونده شتر-و اشگه یو تولکو، اوچو دق بیله بی یترچه کزه رارتي لر و تولقان-نارتېلار.

شتر بئري ده- قوش دا، شیکار ائتمیش کلیرارتي، یاغلوق یئرینده تولکو که وئرارتي.

اشكە دق اوتدا- يۆنجوغادا يئميش تولقانارتى.

Azəri türkcəsində:

Günlərin birində yenə meşədə gedirdilər, yolları bir dağ çayının kənarından düşdü.

Eşşək bərk susamışdı, çaya enib su içmək istəyirdi. Birdən ayağı sürüçüb suya düşdü, ha çapaladı çıxa bilmədi.

Su eşşəyi axıtdı.

Eşşək gördü ki, boğulur, başladı anqırmağa. Şir eşşəyin axdığını görüb Özünü çaya atdı, bir dəqiqədə onu sudan çıxartdı kənara.

Eşşək qorxudan tir-tir əsirdi, azca qalmışdı ki, boğulub ölsün.

Xəlc Türkçəsində:

Künlərin bisi'çä händä cängäl'çä varratılar ki, yolları tağça bī çay qırağında tüştü. Äşgä säh suvsuzmuştı, çay'qa ėnmiş hişir'ärti suv içigä, bīdä hadaqı sidirindi suvqa tüştü. hay qivrildi, täğälla ėtdi āmma suv'da hünä-bilmädi. suv äşgäy āşırdı yiqdı.

Äşgä kördü ki, boğulur, bāna şädi hangurqalı. Şēr äşgäh yiqilmäsın kördi. öztı çay'qa yükdü/ hatdı, bī däqiqä'çä unu suv'da taşqar hīdi/sürdü.

Äşgä qorqu'da titir-titir çākär ärti, haccuq qalmışdı ki, boğulupağa.

كۆنلرېڭ يېسى چە ھەندە جىڭلچە واررارتې لاركي، يۇللارې تاغ چا بى چاى
قېراغېندا تۆشتۆ. اشگە سخ سووسوزموشتو، چاى قا ائىمىش ھىشىرارتى سوو
ايچىگە، بىدە ھاداقې سىدىرىندى تۆشتۆ سووقا. ھاى قىورىلدى تىلا ائىدى
امما سوودا ھۆنە بىلمەدى. سوو اشگەى آشېردې يىقدى.

اشگە كۆردۆ كي، بۇغولور، بىناشأدى ھانگورقالى.

شۇ اشگەىڭ يىقىلمەسىڭ كۆردى. اۆزىڭ چاى قا يۆكدۆ(ھاتى)، بى دىقىقە

چە اونو سوودا تاشقار ھىدى .

اشگە قورقودا تیتیر - تیتیر چکر اُرتی، هاججوق قالمېشدي کي، بوغولوپاڭا.

Azəri türkcəsində:

Şir eşşəyin titrədiyini görüb dedi:

- niyə əsirsən?

Eşşək dedi:

- sən elə bilirdin ki, mən boğuluram, məgər uşaq idim ki, boğulam.

Mən çimmək istəyirdim, sən qoymadın, odur ki, acığım tutub.

Şir elə bildi ki, doğrudan da eşşək çimmək istəyirmiş, o mane olub, öz səhvini başa düşüb fikirləşdi ki, bir də belə bir iş tutsa yəqin ki, eşşək onu parçalayacaq.

Xələc Türkcəsində:

Şēr āşgāḡ titirāmāsîḡ kōrmış haydı:

- nātāy titirorîḡ?

Āşgā haydı:

- Sān unaḡı aḡladîḡ ki, mān boḡuluyorum, māḡār kālām ki, boḡulupaḡam.mān hişir'ārtim çimigām, sān qomadîḡ, u lar ki, sānîḡ ālîḡdā zāriqmiş ḡeyzlānîyorum.

Şēr onaḡı bildi ki, hidikdā dāq āşgā çimmāk hişirāmiş, u mānā olmuş, öz gunah vā sōçîḡ boşqa tüşmüş fikirləşdi ki, bīdāq munaḡı bī îş pişāmād ētigā hātmān, āşgā unu pallasa (yirtsā) kārāk.

شەر اشگەيڭ تيتيره مه سىڭ كۆرمىش هايدي:

- نته ي تيتيروريڭ؟

اشگە هايدي:

- سەن اۇناغې آنگلادىڭ كى، مەن بوغولويوروم، مگر كالام كى، بوغولوپاڭام.

مەن ھىشىرأرتىم چىمى گەم، سەن قۇمادىڭ، اولاركى، سىنىڭ اليڭدە زھرىقمىش

غىپز كە كلى يۇرۇم .

شەر اۇناغې بىلدى كى، ھىدىك دە اشگە چىممك ھىشىرأمىش، او مانع

اۆلموش، اۆز گناھسى و سۇچىڭ بوشقا تۆشمۇش فېكىرلىشدى كى، بى دق

موناغې بئ ايش پيشامد ائتي گه حتمن، اشگه اونو پالاسا(بيرتسه) کرهک.



Azəri türkcəsində:

Odur ki, yavaş –yavaş aralanıb başladı qaçmağa.

Elə eşşək də bunu istəyirdi, çünki işin üstü açılsa pis olacaqdı.

Şir bir az uzaqlaşandan sonra eşşək tülküyə dedi:

- gün gələcək kələyin üstü açılacaq.

Onda dərimizi boğazımızdan çıxardarlar. Yaxşısı bu dur ayrılıb hərəməz bir tərəfdə başımızı gırləyək.

Hər ikisi bu təklifə razı oldu. Eşşək kəndə qayıtdı, tülkü meşəyə.

Xələc Türkcəsində:

U lar ki, balla –balla haralanmış əl qodu qaçaq'qa .āna āşgā dāq munu hişir ārti, çün āgar īşin üstü haçılsa heyli pīs –o nabār ollartı.

Şēr bī haz yıraq'laşadığında sōrā āşgā tülkükā haydı:

- kün çalığa hēlāyn üstü haçılır. O çağlan tārimizi boğzumız -da suvalar.yeytār ki,hadrunupağaq hār bīrimiz bī yança/ tārāfçā boşumuzu qaşīgāk kök nā kül tōksāk kārāk boşumuzqa.

Hār ākkisi bu tāklif'kā razı oldu. Āşgā baluqqa holundu, Tülkü dāq cāngāl'kā.

او لاركي، باللا- باللا هارالانمیش ال قودو قاچاققا. آنا اشگه دق مونو هیشیر

-أرتي، چۆنكي اگر ایشيك اۆستۆ هاجپلسا خيلى پيس و نابار اوللارتي.

شیر بی هاز ییبراقلاشدیقبندا سۆره اشگه تۆلکۆ که هاییدی :

- «کۆن چالېغا حئلەيک اۆستۆ هاجپلور»، او چاق لان تريميزي بوغزوموزدا

سووالار. یئیتري، هادرونوپاقاق هر بیریمیز بی یانچا/طرفچه بۆشوموزو

قاشیگک کۆک نه کۆل تۆکسک کرهک بۆشوموزقا.

هر اککي سي بو تکليف که راضي اولدو. اشگه بالوققا هولوندو، تۆبکۆ دق

جنگل که.

Eşşəklə tülkünün dostluğu
(nağıl)

Naşiri	Hikmət Hüsəynov
Nəşriyyatın dirəktoru	Əldar Əliyev
Mətbəənin dirəktoru	Səhraf Mutaşayev
Təxniki rədaكتورu və	
Kompüter dizaynı	Cammal Dərbəndi
Korrəktorü	Könül Zamanova

Capa imzalanıb 03.03.2008.
Sifariş N: 096. Sayı 500 nüsxə. Formatı 70 × 100
F.ç.v. 1.ş.ç.1.26. ş.r.o.6,45. ofsət çapı.
Qiməti 60 qəpik

«Çaşıoğlu» nəşriyyatı
«Çaşıoğlu» mətbəssi
Bakı ş.,M.Müşfiq küç.,2a.
Tələfon: 447-49-71

**Azərbaycan və Xələc Türkcəsində
nağıl**

Eşşək'lə Tülkünün dostluğu

Hikmət Hüsəynov

Äşgä'lä Tülkü Dostluğu

Xələccəyə çəvirən

**Əli Əsgər Cəmrasi
2016**

Azərbaycan və Xələc Türkcəsində
nağıl



Eşşək'lə Tülkünün dostluğu

Hikmət Hüsəynov

Xələccəyə çəvirən
Əli Əsgər Cəmrəsi

2016